

הבדלים בלחימת צה"ל בלחימה בגרילה וטרור, בהשוואה למלחמה סדורה כמלחמת יום הכיפורים

ישראל מתמודדת מהקמתה עם שורה של אתגרים במישור הבטחוני, ובראשם מה שמכונה המלחמה הסדורה כלומר המלחמות ב-1956, 1967, 1973 ו-1982. חלקן היו חשובות יותר אם כי לכולן היתה השפעה על מדיניות הבטחון, האסטרטגיה, הדוקטרינה ובניין הכוח הצבאי של ישראל. במקביל התחולל מאבק קבוע עם הגרילה והטרור. זו התמודדות סיוזיפית ותובענית אם כי הסיכון שנשקף ממנה נמוך הרבה יותר בהשוואה למלחמה הסדורה. תבוסה בוודאי כוללת במלחמה סדורה היתה מאיימת על הישרדותה של ישראל. לעומת זאת גם מפלות רציניות במסגרת המאבק בגרילה וטרור לא טמנו בחובן סכנה דומה. עם זאת היה חשש כי במשך הזמן החברה הישראלית תתקשה להמשיך ולספוג ולשלם את המחיר של הלחימה בגרילה וטרור, מה שישפיע על תפקודה ובמקרה הגרוע גם על קיומה של ישראל.

מלחמת לבנון ב-1982 סימנה את תחילת המפנה ביחס בין מלחמה סדורה למאבק בגרילה וטרור. באותה מלחמה ישראל נלחמה בצבא הסורי, כמו במלחמה סדורה, אבל באופן מוגבל למדי. במקביל התרחשה לחימה נגד אש"ף שהגיעה לשיאה במצור על ביירות. מאותה עת לא התחוללה עוד מלחמה סדורה. צה"ל הוסיף להיערך אליה למרות שהסבירות שלה ירדה. מצרים וירדן דבקו בהסכם השלום שלהן עם ישראל, גם בעת משברים חמורים ואף עימותים בין ישראל לערבים. עיראק הסתבכה בשנות ה-80 במלחמה עם איראן ולאחר מכן עם ארצות הברית ובעלות בריתה. כיבוש עיראק והמלחמות בה מ-2003 הובילו לשקיעתה. יתר מדינות ערב לא הראו נכונות רבה להילחם בישראל וחלקן אף שואפות לשתף עימה פעולה נגד איראן. המדינה הערבית היחידה שהוסיפה להוביל את המאבק בישראל היתה סוריה. המתוחות עימה נמשכת עד היום אבל קריסת ברית המועצות הובילה לאובדן הפטרון הסובייטי של סוריה, שהחליש את האחרונה. הקשיים הכלכליים שלה ולבסוף מלחמת האזרחים מ-2011 הובילו לדעיכה מואצת של הצבא הסורי. כלומר גם סוריה במידה רבה לא היתה עוד בעיה רצינית מבחינת מלחמה סדורה, כמדינה ערבית ששילבה בין עוצמה צבאית משמעותית ועוינות ברורה כלפי ישראל.

במקביל עלתה החשיבות של המאבק בגרילה וטרור בעקבות ההתכתשות עם הפלסטינאים, שהגיעה לשיאה ב-2000-2005 ולאחר מכן בעימותים עם החמאס ברצועת עזה. ישראל גם מנהלת סכסוך ממושך עם החיזבאללה, כאשר ישנה אפשרות נוספת של מלחמה, שתהיה תובענית יותר מאשר זו שאירעה ב-2006.

בתחילת פברואר 2020 נערך תרגיל בצה"ל, תרגיל מפקדות, שדימה לחימה בכמה חזיתות. היריבים העיקרים הם החיזבאללה בלבנון והחמאס ברצועת עזה. יתכנו גם התפרעויות וטרור ביהודה ושומרון ותקיפות מסוריה של כוחות איראניים ובעלי בריתם. מלחמה ביותר מחזית אחת היא כידוע אתגר של צה"ל מהקמת המדינה. לגבי היריבים הנוכחים של ישראל יש לקחת זאת בפרופורציה המתאימה, בהשוואה למשל למלחמת יום הכיפורים.

במלחמת יום הכיפורים צה"ל נלחם בשתי חזיתות (גם אם היו התנגשויות עם אש"ף בגבול לבנון). לצבא המצרי בלבד היו 800 אלף איש. לחיזבאללה והחמאס ביחד יש כעשרה אחוז מכוח האדם הזה. לחמאס ובעיקר לחיזבאללה יש יכולת

להכות בעורף הישראלי יותר מאשר היה לצבאות סוריה ומצרים ב-1973, בגלל חולשת חיל האוויר שלהן. נעשו אז מספר ניסיונות להכות בעורף הישראלי, שנכשלו, כמו ירי טילי קלט. מבחינה זו הבעיה הוחמרה אם כי זה לא קשור לאתגר הרב זירתי היות ולחיזבאללה יש עד 150 אלף רקטות וטילים בעוד לחמאס יש הרבה פחות. הארסנל של החיזבאללה גם מתוחכם ורב עוצמה יותר. למרות זאת חלק גדול מהרקטות והטילים שישוגרו לעבר ישראל עשויים ליפול בשטח פתוח. אחרים יורטו על ידי מערכות הגנה אקטיבית (חץ, קלע דוד וכיפת ברזל). בישראל חסרים מקלטים אבל הקפדה נכונה על הוראות תצמצם את הנפגעים בקרב האוכלוסייה. צה"ל גם כמוכן יפעל באופן שיטתי ומאסיבי לצמצם עד כמה שניתן את הירי על העורף.

ברור כי אין לזלזל בעוצמת האש של חמאס ובוודאי זו של החיזבאללה, שכוללת גם מל"טים, טילי חוף – ים, טילי נ"ט ועוד. האש של חיזבאללה תסב אבידות ונזקים אבל היא לא מסוגלת להחריב ערים שלמות. מבנים רבים עשויים להיפגע, חלקם יהרסו ובמקרה הגרוע יהיו רחובות ואף שכונות שיראו הרוסות למחצה. גם תשתית תיפגע ואספקה חיונית למשל של חשמל עשויה להיפגע למשך שבועות ואולי יותר מכך. למרות כל זאת אין סכנה לתפקודה ובוודאי לא לקיומה של ישראל. לעומת זאת במלחמת יום הכיפורים אם צה"ל לא היה מתעשת היתה אפשרות שהוא יקרוס וצבאות ערב היו אז משמידות את ישראל.

מרכיב חשוב נוסף הוא שהחיזבאללה או החמאס לא יכולים לכבוש ולו מטר אחד משטח ישראל. חיזבאללה אמנם מתכנן לשגר יחידות לתוך ישראל אבל האחרונה הצליחה לחסום ולהשמיד מנהרות שמובילות מלבנון לתוך ישראל. ישנן אולי מנהרות נוספות ותוואי השטח באותו גבול מסייעים להחריב, אם כי ישראל שוקדת על הקמת מכשולים שונים שיעכבו חדירה כזו. בעת חירום תהיה גם פריסה נרחבת של צה"ל בסמוך לגבול, כולל על מנת לעבות את האבטחה עליו ועל היישובים לידו. למרות כל זאת, במיוחד בעת מתקפת פתע של חיזבאללה, לא ניתן יהיה כנראה לבלום את כל ניסיונות החדיירה.

אם החיזבאללה יצליח להסתגל עם מאות איש לתוך ישראל הם יהיו בנחיתות מוחלטת מול צה"ל. הכוח המצרי שצלה את תעלת סואץ במלחמת יום הכיפורים, בגל הראשון ביום ראשון, היה, בהשוואה להדירות של החיזבאללה, גדול בהרבה ועד מהרה הכוח המצרי תוגבר באופן משמעותי מאד. אנשי החיזבאללה יזכו אולי לסיוע באש של מרגמות ונ"ט מלבנון, בעודם בסמוך לגבול, אבל זה לא יהיה מהותי בהשוואה לסיוע באש לו זכה הצבא המצרי מהגדה המערבית של תעלת סואץ במלחמת יום הכיפורים. לאנשי החיזבאללה אין כמעט טנקים, בעוד הצבא המצרי צבר תוך כיום מאות טנקים בגדה המזרחית. לצבא המצרי היו ב-1973 מאות מטוסים, בעוד לחיזבאללה יש מל"טים בלבד בעלי יכולת הפצצה קטנה מאד. לחיזבאללה יש רקטות אבל לא ארטילריה כבדה. לחיזבאללה יש נ"מ אבל מערך זה הוא זעיר בהשוואה לנ"מ המצרי ב-1973.

החיזבאללה לכל היותר יכול להשתלט על חלק מכפר או עיירה, ציר או צומת, לכמה שעות. במידה וילקחו בני ערובה או בעת הסתתרות יעילה בשטח, ידרשו כמה ימים כדי למגר כליל את החדיירה של החיזבאללה. צה"ל עד מהרה יכתר, ינתק, ישמיד, יהדוף או ייקח בשבי את כל אנשי החיזבאללה שיחדרו לישראל. מכאן שהחיזבאללה יהיה לכל היותר מסוגל ללכוד לזמן קצר מרחב מצומצם מאד. לעומת זאת צה"ל נכשל ב-8 באוקטובר 1973 להדוף את הצבא המצרי.

נדרש יותר משבוע כדי להתחיל במהלך לצליחת תעלת סואץ, שהוביל לכיתור הארמיה השלישית. אבל כוחותיה נשארו בגדה המזרחית, וכך גם כוחות מצריות של הארמיה השנייה, שלא כותרה כלל. מאז ועד היום חיילים מצריים נותרו באותו מרחב שהם כבשו ב- 6 באוקטובר 1973.

בסך הכל אין להפחית באתגר שנשקף מגרילה וטרור ובוודאי מהחיזבאללה אבל יש להתייחס אליו בפרופרציה, כולל כאשר עוסקים בלחימה ביותר מחזית אחת. אחרי הכל ישראל התמודדה בהצלחה עם אתגרים גדולים הרבה יותר.

על המחבר:

ד"ר אהוד עילם - חוקר בטחון לאומי של ישראל

דואל: Ehudei2014@gmail.com

בעבר פרסם מאמרים ב-הארץ, וואלה, YNET וגם שורה של מאמרים

במעריב <http://www.nrg.co.il/gevanew/owa/MORE.OPINIONS?pWriterID=6660408>

פרסומים באנגלית, <https://independent.academia.edu/ehudeilam>

ספרו השני על מלחמות ישראל 1948-2014

<http://www.amazon.com/Israel-War-Strategic-Operational-1948-2014/dp/1476663823>

ספרו החדש על מלחמות העתיד של ישראל

https://www.amazon.com/dp/1633915069/ref=sr_1_1?s=books&ie=UTF8&qid=1481988642&sr

=1-1